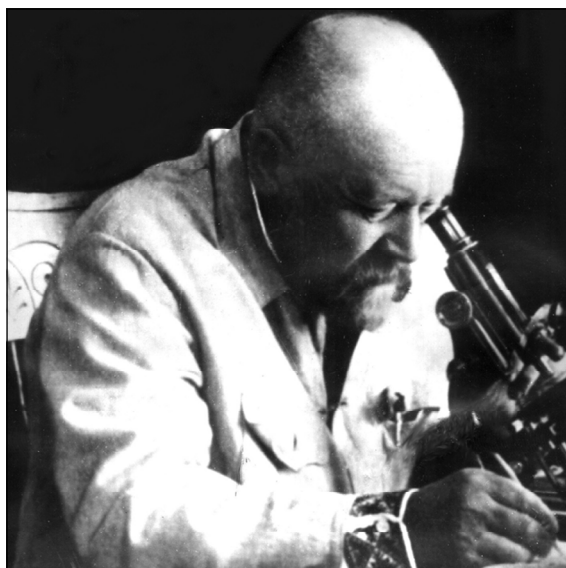

УДК: 579:923 Заболотний (477.74)

В.О. Кузнєцов, Н.В. Кузнєцова

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
вул. Дворянська, 2, Одеса, 65082, Україна, cuznetsov@meta.ua

**ЖИТТЯ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА
ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІКА
Д.К. ЗАБОЛОТНОГО В ОДЕСІ
(28.12.1866 – 15.12.1929)**

На підставі вивчення архівних матеріалів Інституту архівознавства НБУ імені В.І. Вернадського АН України, Державного архіву Одеської області, особистих архівів викладачів Одеського університету та літературних джерел розглянуто основні події науково-педагогічної діяльності Д.К. Заболотного, що пов'язані з його перебуванням у м. Одесі у різні роки.

К л ю ч о в і с л о в а: історія, мікробіологія, Д.К. Заболотний, Одеський університет.

Данило Кирилович Заболотний — український мікробіолог і епідеміолог, академік АН СРСР (з 1929), академік АН УРСР (з 1922), її президент у 1928-1929 рр., випускник Новоросійського університету (1891), нині Одеський національний університет імені І.І. Мечникова [1, 7].

© В.О. Кузнєцов, Н.В. Кузнєцова

Все життя Д. К. Заболотного тісно пов'язане з Одесою. Перший одеський період у житті Д.К. Заболотного налічує 11 років: з 1880 року, коли він вступив до п'ятого класу Рішельєвської класичної гімназії, і до закінчення навчання в Імператорському Новоросійському університеті. До університету Д.К. Заболотного зараховано у серпні 1885 р. У списках студентів і сторонніх слухачів Імператорського Новоросійського університету в першому півріччі 1885-1886 навчального року на Природничому відділенні фізико-математичного факультету серед інших студентів під № 9 знаходимо – «Заболотний Данило». В аналогічних списках за 1886 - 1887 н.р. інформація більш повна: «№8 - Заболотний Данило Кирилович, селянин, православний, дата народження – 2 січня 1867 р., місце народження – Подільська губернія» [32, с. 28; 33, с. 40]. Як видно з цього документа (рис. 1), дата народження, що наведена у ньому, не узгоджується з іншими джерелами, очевидно у Списках допущена помилка.

На той час на Природничому відділенні Фізико-математичного факультету читали лекції такі видатні вчені як П.М. Бучинський, О.А. Веріго, В.В. Заленський, Ф.М. Каменський, О.О. Ковалевський, П.А. Спіро, М.О. Умов та ін. Деякі дослідники, невірно трактуючи вислів Д.К. Заболотного в «Життєписі» [12], доходять висновку, що він слухав лекції І.І. Мечникова і Л.С. Ценковського. На превеликий жаль, у період його навчання вони вже не працювали в університеті.

IV СЕМЕСТРЪ.							
1	Балаганцъ Самуилъ Агъевичъ	Мѣщанинъ	Ариано-григор.	29 янв. 1865 г.	Тифлиской губ.	Москов. унив.	Авг. 1886 г.
2	Балашовъ Николай Васильевичъ	Мѣщанинъ	Православнаго	16 апр. 1858 г.	Петербур. губ.	Быв. студ. Нов. университета	Авг. 1886 г.
3	Бонадаровъ Василій Николаевичъ	Мѣщанинъ	Православнаго	2 авг. 1866 г.	Херсонской губ.	Пѣжин. инстит.	Авг. 1885 г.
4	Бѣчихинъ Афанасій Алексѣевичъ	Мѣщанинъ	Православнаго	5 юля 1865 г.	Таврической губ.	Бердян. гимн.	Авг. 1885 г.
5	Вольсензонъ Давидъ Самуиловичъ	Мѣщанинъ	Еврейскаго	21 юля 1864 г.	Подольской губ.	Быв. студ. Нов. университета	Авг. 1885 г.
6	Газьперинъ Михаилъ Абрамовичъ	Сынъ купца	Еврейскаго	15 окт. 1866 г.	Херсонской губ.	Одесской 3 гим.	Авг. 1885 г.
7	Густяковъ Петръ Михайловичъ	Мѣщанинъ	Православнаго	6 окт. 1862 г.	Саратовск. губ.	Казанск. унив.	Авг. 1886 г.
8	Заболотный Данилъ Кириловичъ	Крестьянинъ	Православнаго	2 янв. 1867 г.	Подольской губ.	Ришельев. гимн.	Авг. 1885 г.

Рис. 1. «Список студентов и посторонних слушателей Императорского Новороссийского университета во втором полугодии 1886 - 1887 учебного года» (фрагмент сторінки)

Л.С. Ценковський залишив Одесу ще у 1871 р., а що до І.І. Мечникова, Д.К. Заболотний пригадував: «Коли я був учнем гімназії, то пам'ятаю, як учитель природознавства реального училища (де природознавство викладалося краще) говорив, що в університеті нам буде викладати І.І. Мечников (...). На жаль, І.І. Мечникова в Університеті я вже не застав, — він був зайнятий на Бактеріологічній Станції» [16, с. 20]. До речі, їх перше особисте знайомство відбулося тільки у 1898 році, коли Д.К. Заболотного, вже відомого вченого, запросили до Пастерівського інституту в лабораторію

І.І. Мечникова. У лабораторіях Пастерівського інституту він проводив експерименти з чуми і прослухав курс лекцій з мікробіологічної техніки [3].

Д.К. Заболотний починає навчання в університеті у дуже складні часи. Він пригадує: «Починаючи з 1885 року, в університетах було введено новий статут 1883 року, і скасована їх автономія. Молодь хвилювалася, збиралися на сходки, переривалася звичайна робота» [13, с. 6]. Д.К. Заболотний не залишався осторонь цих подій. Його молодий допитливий розум шукав інтелектуального розвитку і студент приділяв науковій роботі багато часу. На формування особистості Д.К. Заболотного як дослідника найбільший вплив справили три наукові школи, які на той час активно розвивалися в Новоросійському університеті: І.І. Мечникова, через його учня і послідовника Я.Ю. Бардаха; О.О. Ковалевського і О.А. Веріго.

Данило Заболотний багато часу приділяє позааудиторним заняттям у лабораторіях О.О. Ковалевського та О.А. Веріго. Вірогідно, що саме ці дві особистості найбільше вплинули на молодого Д.К. Заболотного і залучили його до наукової роботи, якій він залишився відданим до останнього подиху.

Д.К. Заболотний пригадував, що «...ніде не почувався так добре, як в аудиторії О.О. Ковалевського» [11, с. 22]. Він захопився дослідженнями над філоксерою, яким присвячував навіть свої канікули [31]. Спогади Д.К. Заболотного надають можливості відчутти творчу атмосферу, яку створював О.О. Ковалевський навколо себе: «Для своїх наукових досліджень О.О. щоденно приходив до своєї університетської лабораторії (...)». Тут під його керівництвом працювали [П.М.] Бучинський, [Я.М.] Лебединський, [М.М.] Шульгін, [І.М.] Відгальм, [С.М.] Морін і відомий у подальшому бактеріолог [В.А.] Хавкін, який вивчав у ті часи механізм руху у інфузорій.

З тими, хто працював у лабораторії, О.О. Ковалевський щоденно обговорював удачі та невдачі, планував подальший хід роботи і часто цитував на лекціях результати їх досліджень.

Особливо цікаво було з ним на екскурсіях. Такі екскурсії бували як в околицях міста, на лимани, так і у більш віддалені місцевості, до Криму для ознайомлення з фауною Севастопольської бухти» [11, с. 22].

Багато уваги приділяв роботі зі студентами талановитий учень професора О.О. Ковалевського — доцент кафедри зоології В.М. Реп'яхов. Годинами просиджував він з ними над мікроскопами, вивчаючи загадковий світ Найпростіших. Василь Михайлович щиро зустрічав студентів, створював всі умови для їх роботи і знайомив з дивовижним світом мікроскопічних тварин. З цього юнацького захоплення і виросла у подальшому перша наукова робота Д.К. Заболотного «О свечении живых организмов» [30].

Проблему світіння води моря і лиманів не обходив увагою жоден з великих одеських зоологів. Перші дослідження цього яскравого явища провів професор Рішельєвського ліцею О.Д. Нордман [26]. З'ясуванням причин світіння води у Чорному морі займався також професор Л.С. Ценковський, який описав новий вид — *Noctiluca meleagris* Сепс. Завершальну крапку у розв'язанні цього питання поставив Д.К. Заболотний, який узагальнив дані попередників і довів, що причини світіння лиманів і моря мають різне походження. Про це Д.К. Заболотний зробив наукову доповідь «О светящихся организмах» на засіданні Новоросійського товариства природознавців [29, с. 5].

Після від'їзду з Одеси Л.С. Ценковського духовним лідером та науковим еталоном для студентів-природничників Новоросійського університету став А.О. Веріго, який приділяв велику увагу дослідженням прикладного

характеру. Він був одним з найактивніших членів Одеського бальнеологічного товариства. Досліджуючи процес грязеутворення в лиманах з точки зору фізичної хімії, він робить висновок про неможливість його протікання без участі мікроорганізмів [6]. Для перевірки цього припущення він вперше в Новоросійському університеті проводить мікробіологічні експерименти, до яких залучає усіх бажаючих студентів [25]. Саме з його лабораторії почався науковий шлях таких видатних учених-мікробіологів як Я.Ю. Бардах, О.М. Безредка, М. Вейнберг, М.Ф. Гамалея, В.А. Хавкін.

Є.М. Брусиловський пригадував: "Спостереження його [О.А. Веріго] було настільки запевняючим, що услід за повідомленням у засіданні Одеського Бальнеологічного Товариства 18 жовтня 1885 року одночасно декілька осіб, у тому числі і автор цього повідомлення, розпочали відшукувати у грязі ймовірних бактерій..." [4, с. 37]. За безпосередньою участю О.А. Веріго, його учнями М.Д. Зелінським і Є. М. Брусиловським були також проведені дослідження, які довели бактеріологічне походження сірководню у глибинах Чорного моря [19].

Проте плідна навчальна і наукова робота Д.К. Заболотного була перервана арештом і відрахуванням його з університету 21 листопада 1889 р. як «призвідника безладів». За участь у зборах студентів і роботі в гуртках робітників порту і залізниці студента четвертого курсу Д.К. Заболотного було ув'язнено. Майже три місяці просидів він у камері-одиначці № 35 Одеської в'язниці. Йому загрожувало заслання, і тільки виявлений в нього гострий поліартрит врятував його від Сибіру [9].

У своїй автобіографії Д.К. Заболотний пише: «В університетському житті не все йшло гладко. Після однієї зі студентських сходок, що виражала протест проти масового звільнення найбільш активних студентів, довелося і мені порвати з університетом. Втративши можливість наукової роботи, я знайшов притулок у заснованій невдовзі перед цим І.І. Мечниковим Бактеріологічній станції. Тут розпочалась моя наукова робота у галузі вивчення мікроорганізмів снігу, лиманної води (описано новий вид інфузорій, які світяться), у подальшому холери» [13, с. 6].

На станції панувала творча наукова атмосфера. Маленький колектив працював в усіх галузях мікробіологічної науки, яка тільки народжувалася. «Перший персонал тодішньої станції складався з І.І. Мечникова, його помічників М.Ф. Гамалії і Я.Ю. Бардаха, фельдшерів Рябова та Турчановської при 4 санітарах» [34, с. 7]. Станція знаходилася у спеціально найнятому приміщенні по вул. Гульовій, 4 (нині вул. Льва Толстого, 4). Разом з Пастерівськими щепленнями тут досліджувались чума і сибірка рогатої худоби. Проводились дослідження з дифтерії, тифу, холери, сухоти, малярії, вивчалися причини епізоотій серед птахів. У цей час І.І. Мечников розпочав дослід з імунології і біологічних методів боротьби з ховраками за допомогою бактерій курячої холери [10]. Станція вела велику просвітницьку діяльність, влаштувала курси лекцій для земських лікарів і вперше у Росії організувала практичні заняття з бактеріології, які проводив Я.Ю. Бардах.

Знайомство з родиною Бардахів розпочалося у Д.К. Заболотного ще з дитинства і тривало все життя. Н.Є. Піцик [31] пише, що ще учнем гімназії Д.К. Заболотний отримував від учителя Ю. Бардаха природничу літературу. Саме за допомогою його сина — лікаря Я.Ю. Бардаха, студенту Заболотному пощастило уникнути заслання до Сибіру і знайти собі притулок на Бактеріологічній станції, де він отримав теоретичні знання і практичні уміння та навички з бактеріології, виконав свої перші наукові дослідження і написав магістерську роботу "О микробах снега" [8]. Протягом всього життя він

завжди знаходив собі притулок у домі Я.Ю. Бардаха.

Не переривались зв'язки Д.К. Заболотного і з університетським професором О.А. Веріго. Бактеріологічна станція сумісно з його лабораторією проводила дослідження з проблем мікробіології Чорного моря і лиманів. Ці питання розглядалися на засіданнях Бальнеологічного товариства. На одному з них зробив доповідь Д.К. Заболотний.

"125 засідання (23 березня 1891 р.)

(...). Все засідання після того було присвячено доповіді г. Заболотного "О фосфорисценции соляных лиманов" (Повідомлення не надано до друку)" [30]. Ця робота була надрукована пізніше на сторінках "Южнорусской медицинской газеты" [14].

Співробітники лабораторії О.А. Веріго і Бактеріологічної станції досліджували причини виникнення і накопичення сірководню у морській воді на значних глибинах. На засіданні Російського фізико-хімічного товариства М.Д. Зелінський відзначає: «Зразки морського ґрунту були узяті мною на канонірському човні "Запорожець" у п'яти різних пунктах. (...). Зібраний мною у серпні 1891 р. матеріал був привезений до Одеси, і тут на бактеріологічній станції і у хімічній лабораторії університету, разом з доктором [С.М.] Брусиловським ми почали дослідження» [18, с. 238]. В історії університету це були перші досліди у галузі морської мікробіології, які у подальшому були продовжені і розвинуті багатьма поколіннями одеських мікробіологів. Д.К. Заболотний також підключився до вивчення цієї проблеми, узагальнив весь фактичний матеріал щодо сірководневих і сірчаних бактерій і визначив їхню роль у кругообігу сірки в природі [15].

З великою повагою і вдячністю він завжди пригадував роки, які провів на станції: «Станція була тоді єдиним живим центром, де бився пульс істинної дослідницької наукової думки, і серед нас, студентської молоді, було дуже багато бажаючих туди поїхати працювати. (...) Станція приваблювала увагу студентства, і нам було приємно там бувати» [16, с. 20].

Він випробував свої сили у різних галузях наукових досліджень, але зупинив свою увагу на медичній мікробіології, тому перед ним постала необхідність набуття медичної освіти. У Новоросійському університеті за тих часів медичного факультету ще не було. Після багатьох поневірянь та прохань у 1891 р. Д.К. Заболотний отримав дозвіл скласти екстерном державні іспити за університетський курс. Він одержує диплом I ступеню і вирушає до Києва для продовження освіти, де вступає на третій курс медичного факультету.

До речі, нами виявлена неузгодженість фактів щодо дати закінчення університету Д.К. Заболотним. У праці О.І. Маркевича «Двадцатипятилетие Императорского Новороссийского Университета», у розділі «Список лиц, окончивших курс в Императорском Новороссийском Университете за первое 25-летие существования университета (1865-1890 гг.)», прізвище Д.К. Заболотного знаходиться серед випускників 1889 р. за № 1671 [23]. Це був рік випуску курсу з природничого відділення, на якому він навчався. (Мабуть, тому і виникла ця помилка).

З від'їздом до Києва завершився перший період перебування Д.К. Заболотного в Одесі.

На деякий час Д.К. Заболотний приїздив до Одеси під час боротьби з епідемією бубонної чуми у 1910 р., коли завдяки його активній та цілеспрямованій організаційній діяльності вдалося уникнути серйозних наслідків у житті великого портового міста.

Другий недовготривалий період, коли Д.К. Заболотний жив і працював

у м. Одесі, нараховує три роки — 1920 -1923.

У 20-х роках Одеса була охоплена висипнотифозною епідемією. З жовтня 1919 по липень 1920 року було зареєстровано 22810 захворювань. У зв'язку з цим влада утворила надзвичайну комісію - «Чрезсыптіф», перед якою було поставлено невідкладне завдання: ліквідувати захворювання. Одеський лікар Г.С. Матульський писав, що в першу чергу «Чрезсыптіф» «...вимушений був створити спеціальний транспортний апарат з вивозу трупів, і за короткий час він вилучив із закладів і деяких медичних установ понад 1500 трупів» [24, с. 5]. Щоб опанувати ситуацією було вирішено запросити на допомогу місцевим лікарям Д.К. Заболотного. І хворий Данило Кирилович терміново вирушив до Одеси, куди прибув 15 лютого 1920 р. Зупинився він, як завжди, у Я.Ю. Бардаха, син якого О.Я. Бардах писав: «У двадцяті роки у нас декілька років жив Д.К. Заболотний. Квартира перетворилася на центр боротьби з епідемією. Тут часто бували [В. К.] Стефанський, [Л.В.] Громашевський та ін.

У ті роки життя в місті завмирало рано. Вечори батько і Д.К. Заболотний проводили в сумісних співбесідах. Вони обговорювали питання боротьби з епідемією, наукові проблеми, наукові новини, які уривками доходили до міста. Пригадували давнину» [2, с. 11] (рис. 2).

Лікар Л.О. Севаст'янов згадував: «Данило Кирилович запам'ятався мені у зимовій Одесі 1920 р. серед снігових заметів. Худий, зі впалими щокми, блискучими очима, Данило Кирилович був у довгій старій шинелі з витертим коміром и тримав туго набитий чимось портфель» [31, с. 198].

У найскладніших умовах, разом з постійною діагностичною роботою, Д.К. Заболотний продовжує наукову роботу з вивчення носіїв інфекції. Разом з колегами вони шукають збудника, вивчають етіологію й імунологію висипного тифу. Професор С.М. Щасний писав: «Важкі роки голоду, розрухи, народного мору, коли поряд з хімікалями, ватою, склом і фуражем

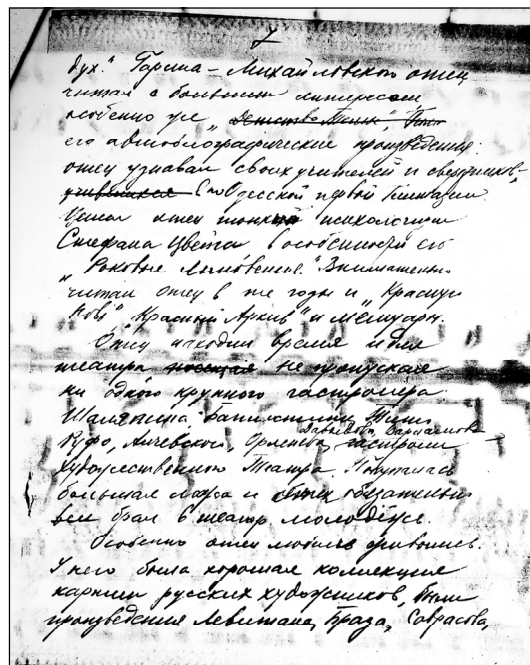

Рис. 2. Сторінка з рукопису О.Я. Бардаха «Воспоминания». Оригінал. (Друкується вперше)

для коней, кроликів і свинок треба було вишукувати, у буквальному розумінні слова, хліб для співробітників, проте ні на один день не зупинили ні в одному з відділень роботу Станції» [34, с. 13].

За цих неймовірно важких обставин Д.К. Заболотний за допомогою Я.Ю. Бардаха і В.В. Вороніна починають видавати «Праці наукової комісії з висипного тифу», і в 1920 - 1921 рр. виходить два випуски «Одесского сборника по сыпному тифу».

Усвідомлюючи роль санітарної освіти у боротьбі з інфекційними хворобами, Д.К. Заболотний завжди приділяв цій справі багато уваги. Виконуючи вкрай складну роботу з ліквідації епідемії, він працює і над створенням в Одесі першого в країні Будинку санітарної просвіти, який було відкрито у 1921 році. Пізніше Данило Кирилович пригадував: «Напівголодний художник намалював портрет Пастера, стіни ми розписали плакатами, лозунгами, прикрасили розмашисто виготовленими таблицями...» [17, с. 4].

У квітні 1920 року Одеський народний університет (таку назву мав університет з 1919 р.) було розформовано. Медичний факультет об'єднується з Вищими жіночими медичними курсами, і засновується Медичний інститут Вищої школи Одеси. У січні 1921 р. йому надано назву Медичної академії, а у листопаді того самого року перейменовано в Одеський медичний інститут [28]. 18 лютого 1921 р. наказом № 5 по Відділу реформ вищої школи Одеського губпрофобра професор Д.К. Заболотний призначається ректором цього навчального закладу [9]. Він одразу ж звернувся до Наркомпросу України з пропозицією заснувати при інституті самостійну кафедру епідеміології. Восени того самого року вона була відкрита. У складі новоутвореної кафедри перебувало лише три штатні одиниці – завідувач професор Д.К. Заболотний та двоє старших асистентів, Л.В. Громашевський і М.М. Соловійов. Для розміщення кафедри епідеміології було надано приміщення колишніх Вищих жіночих медичних курсів. Д.К. Заболотний склав для кафедри навчальний план і програми з нових курсів, написав перший вітчизняний посібник з епідеміології, який не втратив свого значення і містить цінний, просто і ясно викладений матеріал. [5].

За період роботи в Одеському медичному інституті Д.К. Заболотний створив наукову епідеміологічну школу, представники якої (Л.В. Громашевський, М.М. Соловійов та ін.) сформулювали основні принципові положення, що стали теоретичним підґрунтям епідеміології [27].

До останніх днів життя Д.К. Заболотний підтримував зв'язок з Одеським університетом і вболівав за стан розвитку тут загальної мікробіології і продовження славетних традицій своїх учителів І.І. Мечникова та Я.Ю. Бардаха. В архіві Інституту архівознавства АН України нами знайдено лист Д.К. Заболотного до ректора Одеського інституту народної освіти Т.М. Внукова, який датовано 24 червня 1929 р. (рис. 3).

«Дорогий Т. М. [Внуков]!

Розвиток секції і катедри мікробіології, зв'язаний з пам'яттю І.І. Мечникова і Я.Ю. Бардаха, основоположників цієї доктрини в Союзі, – найкраще можна забезпечити, призначивши керівником одного з найвидатніших молодих співробітників катедри тов. [Л.Й.] Рубенчика, наукові праці якого дають йому право проводити і виконувати з успіхом сучасні завдання» [21].

Цей лист не залишився поза увагою тодішніх керівників освіти. Л.Й. Рубенчика було призначено завідувачем мікробіологічного сектору Одеського науково-дослідного зоолого-біологічного інституту і професором кафедри технології в Одеському інституті зерна і борошна. Після відновлен-

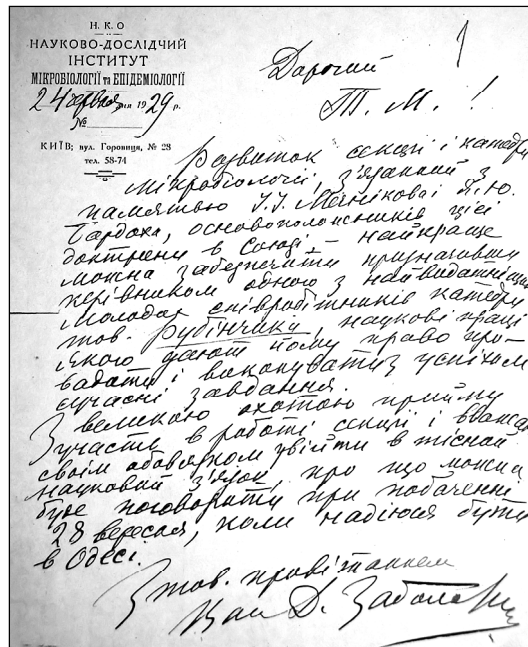

Рис. 3. Лист Д.К. Заболотного до ректора Одеського ІНО Т.М. Внукова. Оригінал (друкується вперше)

ня у 1933 році Одеського державного університету Л.Й. Рубенчик очолив кафедру мікробіології, якою керував до 19 липня 1941 р. [22].

Значну допомогу, як видатний організатор науки та талановитий педагог, академік Д.К. Заболотний надавав керівництву губернського відділу народної освіти Одеського губвиконкому. Данило Кирилович наполегливо працював у другому комітеті Губнаробразу, який охоплював діяльність вищих навчальних закладів та наукових установ. Академік Д.К. Заболотний приділяв максимум уваги переоснащенню та переобладнанню їхньої професійної діяльності на сучасному рівні [20].

У травні 1923 р. Д.К. Заболотний виїжджає до Страсбургу та Парижу на святкування сторіччя з дня народження Л. Пастера. Після повернення до Одеси у перших числах вересня розпочинає читати лекції, але вже 15 вересня передає кафедру епідеміології — асистенту Л.В. Громашевському. Кафедрою бактеріології він продовжує керувати до повідомлення, що йому доручено заснування ще однієї — третьої в його педагогічній практиці — кафедри мікробіології, епідеміології та вчення про дезінфекцію у Військово-медичній академії в Петрограді, яку він очолив 12 травня 1924 р.

Таким чином, майже 20 років життя та науково-педагогічної діяльності Д.К. Заболотного тісно пов'язані з м. Одесою. Великий вплив на формування науково-мікробіологічних поглядів Д.К. Заболотного справили видатні вчені Одеського (Новоросійського) університету О.А. Веріго, О.О. Ковалевський, І.І. Мечников, Я.Ю. Бардах.

Д.К. Заболотний до кінця свого життя не поривав зв'язків з Alma Mater і піклувався про продовження славетних мікробіологічних традицій в Одеському університеті, які започаткували його видатні вчителі.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бабий Т.П., Коханова Л.Л., Костюк Г.Г.* и др. Биологи: Биограф. Справ. — К.: Наук. думка, 1984.
2. *Бардах А.Я.* Воспоминания. б.д. Рукопись. Оригинал // Архив семьи Я.Ю. Бардаха.
3. *Билай В.И.* Даниил Кирилович Заболотный. — К.: Наук. думка, 1987. — 83 с.
4. *Брусиловский Е.М.* К вопросу о роли микроорганизмов в образовании лиманной грязи // Отчеты о деятельности Одесского бальнеологического общества. Вып. IV. С октября 1887 г. по январь 1891 г. / Под ред. д-ра М. Погребинского. — О.: Пусск. Типогр. Исаковича, 1892. — 167 с.
5. *Васильев К.Г., Чуев П.Н., Васильев К.К.* Очерки истории высшей медицинской школы в Одессе. — О., 1999. — 240 с.
6. *Вериго А.А.* О влиянии микроорганизмов на образование лиманной грязи. — Одесса: Тип. «Одес. листка», 1887. — 107 с.
7. *Випускники* Одеського (Новоросійського) університету: Енциклопедичний словник. Вип. 1. / Відпов. ред. В.А. Сминтина — Одеса: Астропринт, 2005. — 264 с.
8. ДАОО. Ф. 45. Оп. 4. Од. зб. — 299.
9. ДАОО. Ф. 1395. Оп. 1. Од. зб. — 11.
10. *Диатропов П.Н.* Одесская бактериологическая станция (1892 - 1907) // Отчет Одесского государственного санитарно-бактериологического института им. И.И. Мечникова за 1925 - 1926 гг. — Одесса, 1927. — С. 21 - 30.
11. *Заболотный Д.К.* Академик А.О. Ковалевский (к 25-летию со дня его кончины) // Природа. — 1926. — №7/8. — С. 20 - 26.
12. *Заболотный Д.К.* Життєпис // Вибрані праці. — К.: Наук. Думка, 1969. — С. 3 - 5.
13. *Заболотный Д.К.* Автобиография // Билай В.И. Даниил Кирилович Заболотный. — К.: Наук. думка, 1987. — С. 2 - 4.
14. *Заболотный Д.К.* О фосфорисценции одесских лиманов // Южно-рус. мед. газ. — 1892. — №7. — С. 78 - 80.
15. *Заболотный Д.К.* Сероводородные и серные бактерии и их роль в природе // Д.К. Заболотный: Избр. тр. — К.: Изд-во АН УССР, 1956. — Т.1. — С. 258 - 265.
16. *Заболотный Д.К.* Основоположники Одесской бактериологической станции: Речь в торжественном заседании Научной конференции Института 12.09.1926 г. // Отчет Одесск. гос. санитарно-бактериол. ин-та имени И.И. Мечникова за 1925 - 1926 гг. — О., 1927. — С. 19 - 21.
17. *Заболотный Д.К.* На саносвітній ниві // Шлях до здоров'я. — 1921. — №2. — С. 4 - 5.
18. *Зелинский Н.Д.* О сероводородном брожении в Черном море и одесских лиманах // Журнал Русского физико-химического общества. — Т. XXV, отд. 1, 1893. — С. 238 - 303.
19. *Зелинский Н.Д., Вериго А.А.* (Некролог) // Русские ведомости. — 1905. — № 78.
20. *Історія* Одеси / Кол. авт.; гол. ред. В.Н. Станко. — О.: Друк, 2002. — 558 с.
21. *Лист Президента ВУАН Д.К. Заболотного до ректора Одеського ІНО Т.М. Внукова.* Автограф // Інститут архівознавства АН України. — Ф. 156. — Оп. — 1. — Спр. 49. — Л. 1а.

22. *Личный листок* по учету кадров Рубенчика Льва Иосифовича / Институт архивоведения НБУ імені В.І. Вернадського. Ф. — №156, Оп. — 1, Спр. — 33, Л.л. — 1 - 2.

23. *Маркевич А.И.* Двадцатипятилетие императорского Новороссийского университета: Ист. зап. и акад. списки. — О.: Экон. тип., 1890. — 734 с.

24. *Матульский Г.С.* Некоторые данные из эпидемиологии сыпного тифа в г. Одессе за 1918 - 1920 гг. // Одесск. сб. по сыпному тифу / Под. ред. Д.К. Заболотного, В.В. Воронина, Я.Ю. Бардаха. — О.: Всеукр. гос. изд-во, 1921. — Вып.2. — С. 1-7.

25. *Меликов П.* Александр Андреевич Вериге // Журн. рус. физико-хим. общества. — 1905. — Т. 37. — Вып. 5. — С. 469 - 475.

26. *Нордман А.Д.* О городе Одессе в естественноиспытательном отношении, 1847, б/м.

27. *Одеський* медуніверситет. 1900 - 2000 / І.Л. Бабій, Ю.І. Бажора, В.М. Запорожан та ін.; За ред. В.М. Запорожана. — О.: Изд-во Одеськ. мед. ун-та, 2000. — 324 с.

28. *Одесский* университет за 75 лет (1865 - 1940) / Отв. ред. К.П. Добролюбский. — О., 1940. — 195 с.

29. *Отчет* о деятельности Новороссийского Общества Естествоиспытателей за 1890 г.

30. *Отчеты* о деятельности Одесского бальнеологического общества. Вып. IV. С октября 1887 г. по январь 1891 г. / Под ред. д-ра М. Погребинского. — О.: Русск. типогр. Исаковича, 1892.

31. *Пицък Н.Е.* Даниил Кириллович Заболотный: 1866-1929. — М.: Наука, 1988. — 303 с.

32. *Список* студентов и посторонних слушателей ИНУ в первом полугодии 1885 - 1886 учебного года. — О.: Типогр. «Одесского вестника», 1885.

33. *Список* студентов и посторонних слушателей ИНУ во втором полугодии 1886-1887 учебного года. — О.: Типогр. «Одесского вестника», 1887.

34. *Щастный С.М.* Одесский бактериологический институт за 40 лет // Отчет Одесск. гос. санитарно-бактериолог. ин-та имени И.И. Мечникова за 1925 - 1926 гг. — О., 1927. — С. 5-16.

В. А. Кузнецов, Н.В. Кузнецова

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
ул. Дворянская, 2, Одесса, 65082, Украина, cuznetsov@meta.ua

ЖИЗНЬ И НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

АКАДЕМИКА Д.К. ЗАБОЛОТНОГО В ОДЕССЕ (28.12.1866 – 15.12.1929)

Реферат

На основе изучения архивных материалов Института архивоведения НБУ имени В.И. Вернадского АН Украины, Государственного архива Одесской области, личных архивов преподавателей Одесского университета и литературных источников, рассмотрены основные события в научно-педагогической деятельности Д.К. Заболотного, кото-

рые связаны с его пребыванием в г. Одессе в разные годы.

К л ю ч е в ы е с л о в а: *история, микробиология, Заболотный, Одесский университет.*

V.O. Kuznetsov, N.V. Kuznetsova

¹Odesa National Mechnyckov University
Dvoryanska Str., Odesa, 65082, Ukraine, cuznetsov@meta.ua

**LIFE, SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL ACTIVITY OF ACADEMICIAN
D.K. ZABOLOTNY IN ODESA (28.12.1866—15.12.1929)**

Summary

On the basis of studying the archives materials of Institute of Archivestudying NLU named after V.I. Vernadskiy AN Ukraine, National Archive Odesa region, private archives of Odessa University teachers and literature sources the main events of the scientific and pedagogical (activity) of D.K. Zabolotny, connected with the years, spent in Odesa in different time have been investigated.

K e y w o r d s: history, Microbiology, Zabolotny, Odesa University.

